

Tytuł:

**Informacja dla Komisji Ochrony Środowiska,
Zasobów Naturalnych i Leśnictwa na temat
działań Lasów Państwowych na rzecz ochrony
przyrody**

Cel przedłożenia:

Materiał dla:

Sejmowej Komisji Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa

Opracowany przez:

Departament Leśnictwa i Łowiectwa

Zatwierdzony przez:

Pana Mikołaja Dorożalę Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska

Warszawa, 12.09.2024

- 1. Zasługi polskich leśników w zakresie ochrony przyrody**

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

Polscy leśnicy od zawsze byli zaangażowani w ochronę przyrody. Już w XVIII i XIX w. rozwinęła się praktyka inwentaryzacji zabytków przyrodniczych. W inwentaryzacji oprócz sędziwych drzew uwzględniano także obiekty przyrody nieożywionej, jak np. głazy narzutowe, interesujące formy skalne, wodospady i inne osobliwości natury.

Z czasem inwentaryzacja osobliwości przyrodniczych przerodziła się w ochronę rezerwatową, której celem było zachowanie nie tylko rozproszonych pomników przyrody, lecz także większych obszarów, cennych pod względem przyrodniczym.

Wkrótce po uzyskaniu przez Polskę niepodległości, polscy przyrodnicy, leśnicy i miłośnicy turystyki na spotkaniu w dniu 17 grudnia 1919 r. zaproponowali utworzenie Państwowej Rady Ochrony Przyrody, jako oficjalnego organu państwowego zajmującego się ochroną przyrody. Na ziemiach polskich najwcześniej, bo w 1827 r. wprowadzono ochronę stanowiska cisa pospolitego, obecnie znajdującego się w granicach rezerwatu "Cisy Staropolskie im. L. Wyczółkowskiego".

Długoletnie starania o powołanie parków narodowych w Polsce zostały uwieńczone w 1932 r.:

- Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa z dnia 23 maja 1932 r. o utworzeniu z rezerwatu w Pieninach jednostki organizacyjnej szczególnej pod nazwą „Park Narodowy w Pieninach” (M. P. z 1932 r. Nr 123, poz. 156),
- Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 4 sierpnia 1932 r. o utworzeniu z Nadleśnictwa Rezerwat w okręgu Dyrekcji Lasów Państwowych w Białowieży jednostki organizacyjnej szczególnej pod nazwą „Park Narodowy w Białowieży” (M.P. z 1932 r. Nr 183, poz. 219).

W 1932 r. Państwowa Rada Ochrony Przyrody donosiła: *„Pan Minister Rolnictwa i Reform Rolnych rozporządzeniem z czerwca 1932 r. utrwalił istnienie Parku Narodowego w Pieninach, analogicznym zaś rozporządzeniem z sierpnia 1932 r. utworzył z Nadleśnictwa Rezerwat w Puszczy Białowieskiej Park Narodowy. (...) To są najważniejsze zdobycze w dziedzinie realizacji parków narodowych w Polsce w 1932 r. Zawdzięczamy je Dyrekcji Naczelnej Lasów Państwowych i jej niezwykle ofiarnie i celowo pracującemu organowi, Zakładowi Doświadczalnemu Lasów Państwowych, którego powstanie witaliśmy zeszłego roku z radością i najlepszymi nadziejami. Nadzieje te spełniły się w zupełności”.*

Sz szczególnie dużą rolę odegrał **Zakład Doświadczalny Lasów Państwowych**, przekształcony z dniem 1 V 1934 r. w **Instytut Badawczy Lasów Państwowych w Warszawie**, a w nim - **Oddział Rezerwatów**, na którego czele stał wybitny leśnik Józef Kostyrko.

Opiekę nad parkami, rezerwatami i pomnikami przyrody sprawowała administracja lasów państwowych, z tym że sprawy związane z ochroną, badaniami, informacją i udostępnianiem (szlaki turystyczne) znajdowały się w gestii Oddziału Rezerwatów IBLP.

Jak wspomina się (Broda 2000) *„Chociaż ochrona przyrody formalnie nie znajdowała się w gestii Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych, któremu podlegały lasy państwowe, to jednak udział leśników i władz leśnych w tym dziale był od początku bardzo znaczny”.*

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

Wobec braku ustawy o ochronie przyrody (**pierwsza ustawa o ochronie przyrody - 10 marca 1934 r.**), a następnie, po jej uchwaleniu, niemożności wydawania rozporządzeń wykonawczych, działania na rzecz ochrony przyrody oparto na rozporządzeniach o państwowym gospodarstwie leśnym, w szczególności na rozporządzeniu z 1928 r., a następnie na dekrecie z 1936 r. **Na tych podstawach prawnych tworzone liczne rezerваты na terenie nadleśnictw państwowych oraz parki narodowe, jako samodzielne „jednostki administracyjne szczególne” w ramach administracji lasów państwowych.**

W lasach państwowych, niezależnie od ich podziału na jednostki administracyjno-gospodarcze, były wydzielone lasy ochronne, parki narodowe, rezerваты i pomniki przyrody. Na terenach lasów państwowych znajdowało się łącznie 95% wszystkich obszarów chronionych.

Analizując zmiany, jakie zachodziły po II wojnie światowej w polityce państwa w odniesieniu do ochrony przyrody, można ogólnie wyróżnić dwa okresy. Pierwszy to lata 1945-1989, drugi to lata od 1990 r.

Istotną zmianą organizacyjną w ochronie przyrody, którą wprowadzono po wojnie, było jej podporządkowanie Ministrowi Leśnictwa. Za takim rozwiązaniem przemawiało wiele praktycznych argumentów, zwłaszcza fakt, iż większość obiektów chronionej przyrody znajdowała się w zarządzie administracji Lasów Państwowych.

Do najważniejszych zadań z ochrony przyrody, które określiło Ministerstwo Leśnictwa dla podległych mu jednostek organizacyjnych administracji Lasów Państwowych, należały:

- w dyrekcjach okręgowych: przygotowanie i przesłanie do Ministerstwa Leśnictwa zaktualizowanych materiałów inwentaryzacyjnych wszystkich obiektów chronionych; uwzględnienie w pracach urzędniowych postulatów ochrony przyrody,
- w nadleśnictwach: zbadanie i nadesłanie do dyrekcji okręgowych aktualnych danych o stanie rezerwatów i pomników przyrody; opracowanie mapek i szkiców dla poszczególnych obiektów, a w stosunku do ziem odzyskanych – zbadanie i zgłoszenie wszystkich rezerwatów i pomników.

W okresie PRL-u problemy ochrony przyrody wyszły poza gabinety specjalistów i dotarły do wszystkich obywateli. Wielki w tym udział miała **Liga Ochrony Przyrody**. Wielkim sprzymierzeńcem stały się również **Lasy Państwowe**, czy też **Polskie Towarzystwo Leśne**.

Przełom polityczny, gospodarczy i społeczny, który dokonał się w Polsce na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, nie pozostał także bez wpływu na dotychczasowe poglądy w ochronie przyrody. W „Polityce ekologicznej państwa” (1990) - w rozdziale dotyczącym „Użytkowania, ochrony i kształtowania żywych zasobów przyrody” - zapisano m.in., że „*Podstawowym celem polityki państwa jest zachowanie lasu jako najważniejszego składnika równowagi ekologicznej biosfery oraz zachowanie wszystkich innych żywych zasobów przyrody właściwych dla środowiska naszego kraju.*”

Polska mając w świadomości troskę o środowisko przyrodnicze już rok przed Szczytem Ziemi utrwaliła nowe kierunki ochrony przyrody i gospodarki leśnej w ustawach o lasach i o ochronie przyrody z 1991 r.

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

Za istotną zmianę polityki państwa w podejściu do zagadnień ochrony przyrody, wynikającą z obu ustaw, należy uznać: prowadzenie gospodarki leśnej na zasadzie ciągłości i zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasów oraz przyjęcie koncepcji zachowania różnorodności biologicznej, która odnosi się do całej przestrzeni ekologicznej.

Podczas Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu COP 24 Katowice 2018, 80 państw poparło Deklarację „Lasy dla klimatu”, w której m.in. wskazano:

„(...) że nie ma przyszłości bez rozwiązania problemu zmian klimatu, a lasy są kluczowym elementem realizacji celów porozumienia paryskiego (...),

Uznając ważną rolę lasów w łagodzeniu zmian klimatu, jako pochłaniaczy i rezerwuarów gazów cieplarnianych, a jednocześnie uznając potrzebę ograniczenia emisji spowodowanych wylesianiem i degradacją lasów oraz potrzebę ochrony lasów, zrównoważonej gospodarki leśnej, zwiększenia zasobów węgla w lasach, a także alternatywnych rozwiązań na poziomie polityki, takich jak wspólne rozwiązania w zakresie łagodzenia zmian klimatu i adaptacji dla integralnej, zrównoważonej gospodarki leśnej, uwzględniając wymiary społeczny i środowiskowy środków ochronnych i celów, (...) wielofunkcyjna i zrównoważona gospodarka leśna przyczynia się do ochrony przyrody, jak również jest kamieniem węgielnym w osiągnięciu równowagi między antropogenicznymi emisjami ze źródeł a ich usuwaniem przez pochłaniacze.”

2. Formy ochrony przyrody na terenach zarządzanych przez Lasy Państwowe

Lasy Państwowe w ciągu 100 lat swojej działalności w sposób istotny przyczyniły się do ochrony przyrody Polski, takiej którą dziś możemy się szczycić. Lasy Państwowe uczestniczyły w tworzeniu sieci form ochrony przyrody, a następnie pomimo wielu trudności wykazywały dbałość nie tylko o zasoby leśne, ale również o różnorodność biologiczną oraz ochronę cennych obszarów. Należy wskazać, że Lasy Państwowe wywiązują się ze służby, jaka została im powierzona.

Według stanu na dzień 31.12.2022 r.¹ na terenie PGL LP zewidencjonowano:

- 1296 z 1501 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 125,0 tys. ha;
- 126 parków krajobrazowych o łącznej powierzchni 1309,5 tys. ha;
- 361 obszarów chronionego krajobrazu o łącznej powierzchni 2592,4 tys. ha;
- 2 896,5 tys. ha obszarów Natura 2000 (38,0% powierzchni LP), w tym:
 - 132 obszary ptasie (OSO), zajmujące powierzchnię 2 219,4 tys. ha (29,1%),

¹ Raport o stanie lasów w Polsce 2022, Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych.

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

- 716 obszarów o znaczeniu dla Wspólnoty (OZW i SOO) o łącznej powierzchni 1 668,4 tys. ha (21,9%);
- 12 215 pomników przyrody, w tym:
 - 9846 pojedynczych drzew,
 - 1434 grup drzew,
 - 120 zabytkowych alej,
 - 514 głazów narzutowych,
 - 301 skałek, grot i jaskiń, w tym 166 pomników powierzchniowych (340 ha);
- 8313 użytków ekologicznych o powierzchni 29868 ha;
- 45 stanowisk dokumentacyjnych o powierzchni 915 ha;
- 179 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych o łącznej powierzchni 42 915 ha.

Ponadto w Lasach Państwowych utworzono 4342 stref ochronnych wokół chronionych gatunków o łącznym areale wynoszącym 180 634 ha, z czego ponad 20% stanowi powierzchnia ochrony całorocznej. Strefy utworzono w celu ochrony ostoi ptaków (3874), ssaków (5), gadów (35), owadów (24), roślin (5), porostów (396) i innych (1).

Lasy Państwowe zadeklarowały wolę doprowadzenia do utworzenia 100 rezerwatów w ciągu roku stulecia Lasów Państwowych. Działanie to ocenić należy pozytywnie.

3. Lasy Państwowe na rzecz ochrony przyrody

Lasy Państwowe podejmują wiele działań ukierunkowanych na zachowanie różnorodności biologicznej, finansowanych zarówno ze środków własnych, jak i zewnętrznych. Są one finansowane ze środków bezpośrednio dedykowanych ochronie przyrody, jak i w ramach innych kosztów ponoszonych m.in. na rzecz: ochrony przeciwpożarowej lasu, utrzymania obiektów wodnomelioracyjnych w ramach realizacji projektów małej retencji, wsparcia działalności parków narodowych, opracowywania planów urządzenia lasu (w tym programów ochrony przyrody, prognoz oddziaływania na środowisko, planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000), opracowywania operatów siedliskowych oraz fitosocjologicznych, na działalność Leśnego Banku Genów Kostrzyca, czy też na edukację leśną i badania naukowe. Do najważniejszych działań z tego zakresu można zaliczyć projekty związane z ochroną gatunkową roślin i zwierząt, ochroną siedlisk przyrodniczych, inwentaryzacje przyrodnicze, badania genetyczne i wiele innych.

Tabela 1. Koszty Lasów Państwowych na ochronę ekosystemów leśnych i bioróżnorodność

Rok	Koszty Lasów Państwowych na ochronę ekosystemów leśnych i bioróżnorodność

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

	Nasiennictwo i selekcja (koszty wytworzenia)	Ochrona lasu (koszty wytworzenia)	Ochrona przyrody (koszty wytworzenia)	Ochrona przeciwpożarowa (koszty wytworzenia)	Łącznie
	[tys. zł]				
2019	42 781,4	316 207,1		104 923,9	463 912,40
2020	48 217,0	254 038,2		101 652,3	403 907,50
2021	38 484,3	258 669,1		107 737,4	297 153,40
2022	61 304,3	297 579,6	33 246,1	297 579,60	297 579,60
2023	67 106,5	442 181,9	41 084,5	700 297,10	700 297,10
Łącznie	196 589,20	1 609 760,40		356 500,40	2 162 850,00

Źródło: Sprawozdania finansowo-gospodarcze PGL LP

Tabela 2. Dofinansowanie zadań w parkach narodowych z funduszu leśnego

Rok	Łączna kwota umów zawartych z parkami narodowymi [mln zł]	Dofinansowanie zadań w parkach narodowych z funduszu leśnego [mln zł]
2019	33,4	28,11
2020	35,5	30,31
2021	34,6	28,27
2022	35,2	30,41
2023	40,0	35,12
Łącznie	178,7	152,22

Źródło: Sprawozdania finansowo-gospodarcze PGL LP

Lasy Państwowe pomagają wybranym gatunkom zwierząt i roślin zasiedlić miejsca, gdzie gatunki te wyginęły (reintrodukcje) lub gdzie są zagrożone wyginięciem (restytucje). Dotyczy to np. drzew i krzewów - cisa, sudeckich jodeł, jarzębu brekinii, oraz ptaków - cietrzewia, głuszca. Na gruntach w zarządzie PGL LP i pod opieką leśników bytuje ¾ polskiej populacji żubrów.

I tak, Lasy Państwowe realizują działania z zakresu ochrony czynnej głuszca i cietrzewia w kilkunastu nadleśnictwach w ramach kilku projektów:

- „Czynnej ochrony cietrzewia na gruntach w zarządzie Lasów Państwowych w Polsce”,
- „Programu reintrodukcji głuszca w paśmie Jaworzyny Krynickiej”,
- „Ochrony głuszca Tetrao urogallus in situ i ex situ w Puszczy Augustowskiej”,
- „Restytucji i czynnej ochrony głuszca w Puszczy Solskiej”,
- „Kompleksowego projektu ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe”.

Od roku 2017 realizowany jest projekt pn. „Kompleksowa ochrona żubra przez Lasy Państwowe”, finansowany w całości ze środków funduszu leśnego. Partnerami wspólnie realizującymi projekt są: 22 nadleśnictwa, Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie, Leśny Bank Genów Kostrzyca, a także Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego (SGGW), Stowarzyszenie Miłośników Żubrów i Białowieski Park Narodowy

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

(BPN). Głównym celem przedsięwzięcia jest zapewnienie trwałości populacji żubra oraz jej rozwój. W ramach projektu opieką objęte są stada wolnościowe – białowieskie, knyszyńskie, boreckie, bieszczadzkie, augustowskie, w Puszczy Rominckiej i Lasach Janowskich oraz hodowle zamknięte w Pszczynie, Niepołomicach, Gołuchowie i Mucznem, w zagrodzie pokazowej w Wolisku (Nadleśnictwo Borki), a także Ośrodek Hodowli Żubrów w Białowieży. W 2022 r. Lasy Państwowe kontynuowały realizację projektu LIFE pn. „LIFE PODKOWIEC PLUS: powrót do lasu – ochrona siedlisk rozrodczych nietoperzy w ujęciu całościowym” (LIFE20 NAT/PL/001427) rozpoczętego w 2021 r., w którym uczestniczy 10 nadleśnictw z czterech regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych.

Od 2017 r. wdrażany jest „Kompleksowy projekt ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe” (OPL), którego celem jest poprawa stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt obszarów Natura 2000. Przykładowe działania realizowane w ramach projektu to:

- reintrodukcja głuszca na obszarze „Bory Dolnośląskie” (Nadleśnictwo Ruszów);
- ochrona żółwia błotnego na obszarze „Dobromyśl” (Nadleśnictwo Chełm);
- zachowanie miejsc bytowania płazów na obszarze „Ostoja Szaniecko-Solecka” (Nadleśnictwo Chmielnik);
- zachowanie torfowisk, ochrona miejsc występowania kumaka nizinnego oraz chronionych roślin na obszarze „Ostoja Augustowska” (Nadleśnictwa: Augustów, Szczebra, Pomorze);
- zakup i wywieszanie budek lęgowych na obszarze „Ostoja Drawska” (Nadleśnictwa Połczyn i Czaplinek);
- ochrona stanowisk pszonaka pienińskiego przed nadmierną presją turystyki na obszarze „Małe Pieniny” (Nadleśnictwo Krościenko);
- ograniczenie presji turystyki i rekreacji na obszarze „Grodczyn i Homole” koło Dusznik (Nadleśnictwo Zdroje).

Lasy Państwowe, dbając o zachowanie różnorodności biologicznej i odtwarzanie zagrożonych gatunków flory i fauny, podejmują własne starania służące m.in. utrzymaniu stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków chronionych we właściwym stanie. Do takich działań należy prowadzenie na swoich gruntach ośrodków rehabilitacji i zagrod pokazowych zwierząt oraz ogrodów botanicznych i arboretów.

W 10 jednostkach funkcjonują zagrody pokazowe, w których odwiedzający mogą zobaczyć żubry (Nadleśnictwa: Kobiór, Stuposiany, Borki, Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie), koniki polskie (Nadleśnictwa Tuszyna i Kliniska), głuszce (Nadleśnictwa Wisła i Leżajsk), żółwie błotne (Nadleśnictwo Siewierz) oraz sowy i inne ptaki („Dom sów” w Krynkach). Na terenie Lasów Państwowych prowadzonych jest ponadto osiem ogrodów botanicznych (Nadleśnictwa: Kudypy, Kaliska, Gryfino, Syców, Gdańsk, Karnieszewice, Marcule, Janów Lubelski) oraz 14 arboretów (w Nadleśnictwach: Tułowice, Supraśl, Chmielnik, Rzepin, Kartuzy, Kwidzyn, Strzebielino, Cewice, Leśny Dwór, Tuchola, Leśny Kompleks Promocyjny „Bory Lubuskie”, OKL w Gołuchowie, Leśny Bank Genów Kostrzyca w Miłkowie i Silvarium w Krynkach). Ośrodki rehabilitacji zwierząt zlokalizowane są w ośmiu Nadleśnictwach: Piotrków, Płock, Krynki, Olsztynek, Olsztyn, Wejherowo, Katowice i Grodziec.

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

Lasy Państwowe uczestniczyły w tworzenia sieci form ochrony przyrody, a następnie pomimo wielu trudności wykazywały dbałość nie tylko o zasoby leśne, ale również dbałości o różnorodność biologiczną oraz o ochronę cennych obszarów.

Zgodnie z priorytetem Ministerstwa Klimatu i Środowiska, od 8 stycznia br. ok. 94 tys. ha lasów PGL LP, jako tzw. obszary cennych przyrodniczo kompleksów leśnych, lasów wykorzystywanych przez wielotysięczne aglomeracje oraz lasów uzdrowiskowych, zostały objęte poleceniem dot. wstrzymania lub ograniczenia pozyskania drewna. Ograniczenie dotyczy 10 obszarów (Bieszczady, Puszcza Borecka, Puszcza Świętokrzyska, Puszcza Augustowska, Puszcza Knyszyńska, Puszcza Karpacka, Puszcza Romincka, Trójmiejski Park Krajobrazowy, a także w okolicy Iwonicza-Zdroju i Wrocławia).

Aktualnie kwestia ta pozostaje w konsultacjach prowadzonych przez Lasy Państwowe, po których zostaną podjęte dalsze decyzje w tej sprawie.

4. Podstawowe dokumenty zarządzania lasami

Zgodnie z ustawą o lasach, podstawowym dokumentem gospodarki leśnej jest plan urządzenia lasu. Jest on opracowywany dla określonego obiektu, zawiera opis i ocenę stanu lasu oraz cele, zadania i sposoby prowadzenia gospodarki leśnej. Jednym z istotnych części projektu planu urządzenia lasu jest program ochrony przyrody, który zawiera kompleksowy opis stanu przyrody, zadania z zakresu jej ochrony i metody ich realizacji, obejmujące zasięg terytorialny nadleśnictwa. W tym miejscu warto wskazać, że część planów urządzenia lasu dla nadleśnictw (np. dla Nadleśnictwa Bircza) położonych w granicach obszaru Natura 2000 i uwzględniających zakres, o którym mowa w art. 29 ustawy o ochronie przyrody, staje się planami ochrony dla tej części obszaru Natura 2000, a zatem staje się planami dla części form ochrony przyrody.

Już w obecnym stanie prawnym projekt planu urządzenia lasu podlega strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko. Projekt planu urządzenia lasu jest badany pod względem zgodności z wymaganiami prawa UE i prawa krajowego tj. zgodność z przepisami ustawy OOS², zgodność z uzgodnieniem zakresu i stopnia szczegółowości informacji określonym przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska, czy zastosowaniem właściwych metod prognozowania.

W ramach procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, w projekcie planu urządzenia lasu uwzględnia się ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko, opinię odpowiednich organów, rozpatruje się uwagi i wniosków zgłoszone w związku z udziałem społeczeństwa oraz wskazuje na brak znacząco negatywnego oddziaływania, co jest warunkiem koniecznym do jego realizacji.

5. Ograniczanie rębni zupełnych

² Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2024 r. poz. 1112)

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

W dniu 26 kwietnia br. Pani Minister Paulina Hennig-Kloska wydała polecenie Dyrektorowi Generalnemu Lasów Państwowych, którym to zobowiązała Dyrektora Generalnego LP, aby w sporządzanych i przedkładanych Ministrowi Klimatu i Środowiska do zatwierdzenia planach urządzenia lasów preferować rębnie złożone oraz cięcia inne niż zupełne. Ponadto zobowiązała Dyrektora Generalnego LP, aby w terminie do dnia 31 maja 2024 r. przygotował we współpracy z Instytutem Badawczym Leśnictwa analizę i propozycje rozwiązań:

- a) zastąpienia rębniami złożonymi zaplanowanych w planach urządzenia lasu rębni zupełnych,
- b) zastąpienia cięć zupełnych innymi sposobami wykonywania cięć.

Zgodnie z poleceniem, Dyrektor Generalny Lasów Państwowych wydał w tej sprawie zarządzenie nr 87 z dnia 12 lipca br. ws. wprowadzenia wytycznych dotyczących ograniczenia stosowania rębni i cięć zupełnych w PGL LP (zmienione zarządzaniem nr 90 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 23 lipca 2024 r.). Uzupełnia je decyzja Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych dotycząca raportowania zmian stosowanych rębni. Preferowaną formą rębni są rębni złożone. Odejście od rębni zupełnych odpowiada oczekiwaniom społecznym oraz trendom europejskim (vide: gospodarowanie lasami w Brandenburgii). Przyczyni się do zachowania obszarów leśnych, ich ekosystemu, umożliwiając w przyszłości tworzenia na nich dalszych form ochrony przyrody.

6. Ochrona bagien i torfowisk w lasach

W lasach Polski jest prawie 600 tys. ha bagien i torfowisk. Około 500 tys. ha stanowią drzewostany na siedliskach mokradłowych lub na glebach torfowych. W zarządzie Lasów Państwowych są także liczne, śródlęgowe, niezalesione bagna i torfowiska. Są wśród nich obiekty bardzo cenne przyrodniczo. Przeciętny stan zachowania bagien i torfowisk w krajobrazie leśnym jest nieco lepszy niż w krajobrazie rolniczym. Są jednak także obiekty zdegradowane, wymagające działań renaturyzacyjnych.

Idea ochrony mokradeł ma duże poparcie w środowisku leśników, rozumiejących znaczenie wody dla lasu i powiązania między warunkami wodnymi lasu, a ochroną śródlęśnych mokradeł. Należy docenić wiele starań Lasów Państwowych i leśników o ochronę bagien i torfowisk. Z inicjatywy lub przy udziale jednostek LP wdrożonych zostało wiele przedsięwzięć czynnej ochrony torfowisk, przede wszystkim przez powstrzymywanie ich odwadniania.

Skuteczna ochrona mokradeł wymaga zebrania o nich dobrych danych, a następnie właściwego ich zinterpretowania, co wymaga fachowej wiedzy. Jak na razie, pomimo różnych prób inwentaryzacji, rozpoznanie rozmieszczenia i potrzeb ochrony mokradeł, a nawet tylko mokradłowych siedlisk przyrodniczych z załącznika I dyrektywy siedliskowej, pozostaje niepełne – choć i tak w lasach zarządzanych przez PGL LP jest przeciętnie lepsze niż poza nimi. Stosunkowo wiarygodnym rozpoznaniem w Lasach Państwowych dysponuje się w zakresie gleb (opracowania glebowo-siedliskowe, pokrywające większość nadleśnictw, identyfikujące gleby torfowe i inne

gleby wytworzone z torfów) oraz lokalizacji rowów; informacje przyrodnicze są natomiast często niekompletne, a niekiedy niewiarygodne.

Dużą szansą przynajmniej częściowej poprawy tego stanu rzeczy jest realizowane obecnie przedsięwzięcie „Odtworzenie oraz zachowanie obszarów bagiennych, torfowisk i terenów podmokłych na obszarach Natura 2000 i Zielonej Infrastruktury”, finansowane w znacznej części przez UE, jako strategiczny projekt Wetlands Green LIFE, koordynowane przez Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, a prowadzone m.in. w partnerstwie z GDOŚ. Zakłada ono systematyczną inwentaryzację, ocenę stanu i zaplanowanie ochrony mokradłowych siedlisk przyrodniczych z zał. I Dyrektywy Siedliskowej na obszarach Natura 2000 i na obszarach Zielonej Infrastruktury. Podobnym i kompatybilnym przedsięwzięciem są wdrażane w Lasach Państwowych przez Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych LP projekty: „Lasy dla mokradeł – ochrona siedlisk hydrogenicznych na obszarach cennych przyrodniczo” (GMOK), „Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach nizinnych – kontynuacja” oraz „Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach górskich – kontynuacja”.

7. Opinie Państwowej Rady Ochrony Przyrody związane z leśnictwem

Państwowa Rada Ochrony Przyrody sformułowała szereg opinii mających związek z zapewnieniem ochrony przyrody w lasach. W ostatnim roku wskazać można na:

- a. Opinia z 5 maja 2024 r. w sprawie kierunków zmian w przepisach dotyczących planów urządzenia lasu. PROP w opinii wskazał na potrzebę zmian legislacyjnych w zw. z wyrokiem C-441/17 z dnia 17 kwietnia 2018 r. Państwowa Rada Ochrony Przyrody uważa, że konieczna jest nowelizacja przepisów w sprawie planów urządzenia lasu z uwzględnieniem następujących uwarunkowań:
 - organizacje ochrony przyrody muszą mieć możliwość zwrócenia się do sądu z żądaniem skutecznego zbadania legalności planów urządzenia lasu nie tylko pod względem formalnym, ale także pod względem merytorycznym.
 - przesłanki do sporządzenia planu urządzenia lasu wskazane w ustawie (art. 18) powinny
 - obejmować także cele ochrony środowiska, w tym w szczególności ochrony przyrody, wynikające z przepisów odrębnych, a także wynikające ze strategii i programów ustalonych na poziomie międzynarodowym, krajowym regionalnym i lokalnym.
 - sporządzający plan urządzenia lasu powinien mieć obowiązek rozpoznania, przed sporządzeniem planu, stanu środowiska przyrodniczego objętego planem, w tym w szczególności występowania i stanu ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych
 - w planie urządzenia lasu powinna być możliwość określenia obszarów przeznaczonych do wyłącznej lub łącznej realizacji celów, o których mowa w art 7 ust. 1–4 ustawy o lasach
 - wskazane jest, by zatwierdzenie planu wymagało uzgodnienia z organem ochrony przyrody, tj.: z właściwym miejscowo RDOŚ; w parku krajobrazowym – także z dyrektorem parku krajobrazowego;

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

dla lasów w parku narodowym niebędących w zarządzie parku, a także dla lasów w otulinie parku narodowego – także z dyrektorem parku narodowego)

- organ zatwierdzający plan, w celu uwzględnienia wymagań ochrony środowiska, powinien mieć możliwość zmiany meritum przedłożonego do zatwierdzenia plan
- niezależnie od konsultacji społecznych w procesie opracowania planu i niezależnie od procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, społeczeństwo, a przynajmniej organizacje ekologiczne, powinny mieć możliwość składania uwag i wniosków do organu zatwierdzającego plan, odwołania się od rozstrzygnięć tego organu oraz inicjowania kontroli sądowej tego rozstrzygnięcia.

b. Opinia z 15 lipca 2024 r. w sprawie przedstawionej przez Lasy Państwowe analizy i propozycji rozwiązań w zakresie ograniczenia stosowania rębni zupełnych i cięć zupełnych

Jest to opinia przygotowana na prośbę w została Departamentu Leśnictwa i Łowiectwa MKiŚ o zaopiniowanie przekazanego przez DGLP dokumentu z 3 czerwca 2024 r., określonego jako „wstępna propozycja rozwiązań w ww. zakresie. PROP wskazał m.in. że:

- głównym czynnikiem presji gospodarki leśnej na ekosystemy leśne jest sama idea użytkowania rębego i odnawiania drzewostanów w wieku rzędu ok. 1/3 -1/2 biologicznego okresu życia drzew odpowiednich gatunków – czego bezpośrednim skutkiem jest deficyt w lasach drzew sędziwych i weterańskich, a także starszych naturalnych faz rozwojowych drzewostanów.
- oddziaływanie zrębów i cięć zupełnych na ekosystem leśny i związaną z nim różnorodność biologiczną to złożone zagadnienie
- liczba powierzchni otwartych tworzonych w lasach przez cięcia zupełne ma oczywiście wpływ na różnorodność biologiczną. Wpływ ten jest wielokierunkowy
- szczególne znaczenie może mieć oddziaływanie zrębów i cięć zupełnych w lasach na wody i warunki wodne
- oddziaływanie zrębów zupełnych na ekosystem leśny i leśną różnorodność biologiczną jest obecnie silnie modyfikowane przez zmianę klimatu.
- potencjalne zastąpienie rębni zupełnych zaplanowanych w planach urządzenia rębniami złożonymi, lub zastąpienie cięć zupełnych innymi sposobami prowadzenia cięć to de facto zmiana struktury i dynamiki krajobrazu leśnego - zastąpienie dużych powierzchni otwartych (zrębów) mniejszymi i bardziej rozproszonymi powierzchniami zaburzonymi przez pozyskanie drewna cięciami innego typu

c. Opinia z 24 sierpnia 2024 r. w sprawie ochrony bagien i torfowisk w lasach

W ocenie Komisji PROP ds. Ochrony Ekosystemów kilka działań potrzebnych dla wzmocnienia ochrony torfowisk w lasach ma charakter pilny, zwłaszcza w kontekście realizowanych obecnie przedsięwzięć na rzecz torfowisk i lasów. Celem opinii, wydanej z własnej inicjatywy Państwowej Rady Ochrony Przyrody, jest ich

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

wskazanie i analiza. Potrzeby te wymienione są również w projektowanej Strategii ochrony mokradel w Polsce. W opinii zarekomendowano m.in.:

- uzupełnienie obligatoryjnego zakresu programu ochrony przyrody w Lasach Państwowych (rozdz. IV Instrukcji urządzenia lasu) o wykaz naturalnych bagien i torfowisk (tj. wykaz obiektów, których dotyczy obowiązek z art. 13 ust. 1 pkt 1 ustawy o lasach),
- uzupełnienie zakresu uproszczonego planu urządzenia lasu i inwentaryzacji stanu lasu, sporządzanych dla lasów niepaństwowych
- rozstrzygnięcie, kto na gruntach Skarbu Państwa ma być odpowiedzialny za wdrożenie środków odbudowy przyrody, niezbędnych do osiągnięcia celów wymaganych przez rozporządzenie UE w odbudowy przyrody.
- pilną, wnikliwą weryfikację pierwszych wyników inwentaryzacji otrzymywanych w projekcie Wetlands Green LIFE w zakresie trafności diagnoz siedliska przyrodniczego, ujęcia gatunków diagnostycznych, identyfikacji zagrożeń (szczególnie związanych z odwadnianiem), trafności planowania działań ochronnych.
- przyjęcie w ramach realizowanych przedsięwzięć, w tym szczególnie Wetlands Green LIFE oraz GMOK, odpowiednich sposobów planowania ochrony mokradłowych siedlisk przyrodniczych
- zmodyfikowanie instrukcji sporządzania planu gospodarowania zasobami wodnymi w nadleśnictwie
- wdrożenie wyłączenia z użytkowania gospodarczego wszystkich lasów na siedliskach Bb, BGb, BWGb, BMb, BMGb, LMb, OL, OLJ, OLJG, OLJWYŻ; lista ta powinna być uzupełniona także o lasy na glebach torfowych w ramach innych typów siedliskowych lasu
- wdrożenie wyłączenia z użytkowania gospodarczo-leśnego obszarów zalewanych na skutek działalności przyrody,
- wprowadzenie jednoznacznych uregulowań prawnych, umożliwiających akceptację przypadków trwałego zaniku roślinności leśnej w wyniku odtworzenia bardziej naturalnych warunków wodnych, tak w wyniku działania sił natury, jak i w wyniku wdrożenia środków odbudowy przyrody.

d. Opinia z 31 sierpnia 2024 r. w sprawie zmian legislacyjnych potrzebnych do wdrożenia Rozporządzenia UE o odbudowie zasobów przyrodniczych

Jest to opinia w zakresie obejmującym wdrożenie rozporządzenia (UE) 2024/1991 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 czerwca 2024 r. w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych i zmiany rozporządzenia (UE) 2022/8691 (dalej: rozporządzenie NRL) do polskiego systemu prawnego, poprzez wskazanie koniecznych zmian legislacyjnych. PROP proponuje zmiany legislacyjne w ustawie o ochronie przyrody m.in. tj.:

- umocowanie prawne krajowego planu odbudowy zasobów przyrodniczych
- zapisanie obowiązku współpracy organów ochrony przyrody na rzecz osiągnięcia celów odbudowy przyrody oraz na rzecz sporządzenia i realizacji krajowego planu odbudowy zasobów przyrodniczych.

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

- jednoznaczne wskazanie, że podmioty zarządzające lub w inny sposób dysponujące gruntami Skarbu Państwa są odpowiedzialne za wdrożenie działań odbudowy zasobów przyrodniczych na posiadanych gruntach
- wskazanie państwowego podmiotu odpowiedzialnego za wdrażanie działań odbudowy przyrody na gruntach własnych oraz za inicjowanie i koordynację, a w razie potrzeby, wdrażanie na podstawie umowy z właścicielem gruntu, działań odbudowy przyrody na gruntach cudzych. W konsekwencji podmiot taki byłby odpowiedzialny za osiągnięcie częściowych celów odbudowy przyrody w przypisanym mu zasięgu terytorialnym, np. na terenie województwa.
- stworzenie mechanizmu umożliwiającego podmiotowi, o którym mowa wyżej, zawieranie dobrowolnych umów z podmiotami niepaństwowymi, zlecających im wykonanie działań w zakresie odbudowy zasobów przyrodniczych lub wiążących je co do ograniczeń albo zaniechania gospodarczego użytkowania gruntów,

oraz zaproponował zmiany do kolejnych 11 ustaw.

e. Opinia z 9 września 2024 r. w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o lasach i ustawy o ochronie przyrody.

Jest to opinia dotycząca udostępnionego przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska do konsultacji publicznych projektu ustawy o zmianie ustawy o lasach oraz ustawy o ochronie przyrody (UD61, projekt z 8 sierpnia 2024 r.). Głównym celem przedstawionego przez MKiŚ projektu jest usunięcie naruszenia prawa UE stwierdzonego wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) C-432/21 z 2 marca 2023 r. PROP zaproponował 22 rekomendacje do projektu.

f. Opinia z 30 września 2024 r. w sprawie utworzenia rezerwatu przyrody „Suchedniowskie Lasy Naturalne”.

Jest to opinia wyrażona na prośbę Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (pismo z dnia 06 września 2024 r., znak DZP-WO.6200.56.2024.AB) o ocenę zasadności propozycji powołania rezerwatu przyrody „Suchedniowskie Lasy Naturalne”. PROP pozytywnie zaopiniował projekt powołania dużego (rzędu 3 tys. ha) rezerwatu przyrody w Lasach Suchedniowskich, uważając że byłby on istotnym i bardzo potrzebnym elementem systemu obszarów chronionych, nie tylko w skali regionalnej, ale także w skali kraju.

Zał.

6 opinii PROP

Ministerstwo
Klimatu i Środowiska
